

EVROPSKI SVET, 19. IN 20. JUNIJ 2008

SEKRETARIAT SVETA EU

~INFORMACIJE ŠT. 1~

CENE HRANE

Po tridesetletnem padanju svetovnih cen hrane realno gledano v zadnjih dveh letih cene kmetijskih proizvodov naraščajo. Čeprav so cene hrane danes realno gledano povprečno nižje kot na primer v 80. letih 20. stoletja, je povečanje precejšnje. Med septembrom 2006 in februarjem 2008 so se, na primer, cene žita po Evropi zvišale za 96 %, cene mlečnih izdelkov pa za 30 %.

Vzroki

Na naraščanje cen hrane vpliva več dejavnikov. Nekateri od njih so vezani na začasne razmere, drugi so bolj zakoreninjeni in strukturnega značaja. Izvor glavnih vzrokov je pravzaprav zunaj Evropske unije.

Povpraševanje po živilskih proizvodih se povečuje zaradi naraščanja svetovnega prebivalstva in zviševanja življenjskega standarda velikih hitrorastočih držav, kot so Kitajska, Indija ali Brazilija. Posledica ni le večje količinsko povpraševanje, temveč tudi spreminjanje vzorcev potrošnje, predvsem zaradi povečane porabe mesa. Večje povpraševanje po mesu pomeni povečano vzrejo živali, kar vodi v večje povpraševanje po žitih, ki se uporabljajo za živalsko krmo, in prispeva k dvigu cen kmetijskih proizvodov.

Poleg tega povečano povpraševanje po **biogorivih** vedno bolj konkurira povpraševanju po živilskih proizvodih, zaradi česar se zmanjšuje ponudba kmetijskih proizvodov za proizvodnjo živil v korist biogoriv; to gibanje močno vpliva predvsem na cene koruze in soje. Vendar je treba ta dejavnik upoštevati predvsem na svetovni ravni, saj se je treba zavedati, da so ZDA, ki jim sledi Brazilija, največji svetovni proizvajalec etanola, medtem ko se v Evropski uniji za proizvodnjo biogoriv trenutno uporablja manj kot 1 % proizvodnje žit.

P R E S S E

Tudi podražitve **nafte in energije** dvigujejo cene kmetijskih proizvodov, saj se kmetje soočajo z višjimi stroški kmetijske pridelave, na primer pri uporabi strojev in gnojil, dvigujejo pa se tudi stroški prevoza in predelave živil. Sodeč po raziskavi Svetovne banke pomeni desetodstoten dvig cen surove nafte 1- do 2-odstotni dvig cen hrane.

Na gibanje cen je močno vplivalo zmanjšanje **ponudbe** kmetijskih proizvodov. Pomemben strukturni dejavnik pri tem je nižja rast **donosov žita**, kar je razlog za zaskrbljenost predvsem v Evropi in posledica nezadostnega vlaganja v države v razvoju. Na cene hrane so vplivali tudi nekateri začasni dejavniki na strani svetovne ponudbe:

- Posledica neugodnih **podnebnih razmer** v letu 2006 in 2007 je izjemno slaba letina, na primer v Avstraliji. Tečasne posledice so lahko znak dolgotrajnih podnebnih sprememb, ki bi lahko zaradi skrajnih vremenskih razmer kratkoročno vodile v večjo nestabilnost kmetijske proizvodnje in ki bodo zaradi zmanjšanja obdelovalnih površin verjetno dolgoročno negativno vplivale na ponudbo.
- Zaradi zgodovinsko nizkih ravni mednarodnih **zalog**, predvsem žit, ni bilo mogoče nadomestiti primanjkljaja in ublažiti naraščanja cen s sprostitvijo zadostnih zalog.
- Več najpomembnejših držav proizvajalk je uvedlo **izvozne omejitve**, da ne bi prišlo do pomanjkanja na domačem trgu, kar je še bolj zaostriло razmere na trgu.
- Tudi **finančne špekulacije** lahko vplivajo na cene kmetijskih proizvodov, in sicer s prenosom naložbenih trgov na trge osnovnih proizvodov zaradi nizkih obrestnih mer in svetovnih neravnovesij.

Učinek

Zviševanje cen hrane je svetovni pojav, njen vpliv pa se seveda precej odvisen od razmer v različnih državah.

Najhuje prizadeti so najrevnejši prebivalci sveta v državah v razvoju – in predvsem v nekaterih manj razvitih državah –, ki so neto uvoznice hrane in jih zato dvig cen na svetovnih kmetijskih trgih še posebej ogroža. Nedavni nemiri zaradi cen hrane kažejo na resnost problema.

V Evropi povišanja cen hrane ne čutijo zgolj gospodinjstva z nizkimi prihodki, temveč prispeva tudi k povišanju skupne inflacije.

Kar zadeva položaj kmetov, proizvajalcem poljščin višje cene žita koristijo, medtem ko so živinorejci, ki so odvisni o žit in oljnih semen za krmo, pod pritiskom. Kljub vsemu lahko dolgoročno višje cene prehrane pomenijo nove priložnosti za kmete v Evropi in državah v razvoju, saj zvišujejo donosnost kmetijske proizvodnje.

1. OBETI ZA RAZVOJ CEN HRANE

Cene prehrane so verjetno dosegle svoj višek in so začele padati. Pričakuje se, da se bodo v bližnji prihodnosti gibale bolj zmerno. Kljub temu bodo verjetno ostale višje kot v preteklosti, saj bo povpraševanje še naprej naraščalo zaradi svetovne demografske rasti, višjih prihodkov in spremenjenih vzorcev potrošnje v hitrorastočih državah.

Odziv Evrope

Nadalje in podrobneje je treba analizirati različne vzroke za dvig cen kmetijskih proizvodov, med drugim posledice, ki jih bodo imele v prihodnje podnebne spremembe na kmetijsko proizvodnjo. Evropska unija bo s tem delom nadaljevala in natančno spremljala razvoj dogodkov. Hkrati je začela ukrepati na notranji in mednarodni ravni, da bi se odzvala na probleme, ki jih povzročajo razmere na trgu prehrane.

Ukrepi na ravni EU

Številni kratkoročni ukrepi so bili že sprejeti za umiritev povečanja cen v Evropski uniji:

- odpravljena je bila obvezna praha za leto 2008, katere glavni namen je omejiti proizvodnjo tako, da se pusti določen odstotek obdelovalne zemlje neobdelan; tako se je povečala obdelovalna površina, namenjena proizvodnji hrane;
- potencial za proizvodnjo mleka za leto 2008 se je povečal s povečanjem mlečnih kvot;
- sprostile so se intervencijske zaloge Skupnosti – zaloge, pri katerih se z vzdrževanjem cen podpira kmetijske dejavnost v EU;
- znatno so se znižala izvozna nadomestila, ki spodbujajo izvoz z izravnavanjem razlik med višjimi notranjimi in nižjimi svetovnimi tržnimi cenami;
- začasno so bile odpravljene uvozne dajatve za skoraj vse žitarice.

Nekatere države članice tudi preučujejo možnost uvedbe začasnih ukrepov za ublažitev posledic dviga cen hrane na gospodinjstva z nizkimi dohodki. Evropski svet bo s tem v zvezi poudaril, da morajo biti vsi taki ukrepi kratkoročni in ciljno usmerjeni, da bi se izognili nezaželenim učinkom na gibanje plač in cen.

Evropska unija bo obravnavala vprašanje cen hrane v Evropi tudi s srednjeročnimi in dolgoročnimi ukrepi.

- Še naprej bo spodbujala **tržno naravnost** kmetijske proizvodnje in tako pripomogla k njeni boljši prilagoditvi na naraščajoče povpraševanje. Trenutno je v teku revizija skupne kmetijske politike (SKP) – t.i. pregled SKP –, ki bo omogočila priložnost za nadaljnje spodbujanje te usmeritve.

- Da bi spodbudili **preskrbo** s kmetijskimi proizvodi in zagotovili **varnost preskrbe s hrano**, bo v pregled SKP vključena tudi presoja o ukrepih, kot so trajna odprava zahteve po prahi, postopno ukinjanje sistema mlečnih kvot in odprava sedanjih premij za energetske rastline.
- Proizvodnja energetskih rastlin mora biti združljiva s kmetijsko proizvodnjo hrane in krme. Oceniti je treba morebitne škodljive učinke sektorja **biogoriv** na proizvodnjo hrane in po potrebi sprejeti ukrepe za odpravo pomanjkljivosti in zagotovitev trajnosti proizvodnje biogoriv. V tem smislu ima razvoj biogoriv druge generacije, proizvedenih iz stranskih proizvodov, kot so kmetijski odpadki, zaradi česar ne konkurirajo sektorju hrane, obetavne možnosti in se bo spodbujal.
- Poudariti je treba **raziskave** in inovacije v kmetijstvu, da bi se spodbudila produktivnost in energetska učinkovitost tega sektorja.

Nekatere države članice nameravajo poleg tega izvesti reformo omejevalne zakonodaje v **maloprodajnem** sektorju, da bi se s krepitvijo konkurence izboljšalo delovanje verige preskrbe s hrano.

Evropska unija bo tudi natančneje spremljala **finančne trge**, povezane z osnovnimi proizvodi, in njihov vpliv na gibanje cen.

Pobude na mednarodni ravni

Zvišanje cen hrane prizadene predvsem države v razvoju. Evropska unija že zagotavlja **pomoč v hrani** in humanitarno pomoč, da bi odgovorila na najnujnejše potrebe. V letu 2008 bo na voljo precej več nujne humanitarne pomoči v hrani. Evropska unija bo tudi financirala programe varnostnih mrež za podporo revnih in ogroženih skupin prebivalstva.

Za bolj trajno rešitev, ki bi zmanjšala razkorak med povpraševanjem in ponudbo, pa je treba **razviti kmetijske trge** v državah v razvoju. Evropska unija bo močno podpirala v ponudbo usmerjene kmetijske politike omenjenih držav in je pripravljena pomagati pri uporabi instrumentov za obvladovanje tveganj, financiranju kmetijskih proizvodnih sredstev ter spodbujanju javnih in zasebnih investicij v kmetijstvo. Posebna pozornost bo namenjena majhnim kmetom. V tem okviru bo Evropski razvojni sklad zagotovil precejšnjo pomoč za razvojni potencial kmetijstva v afriških državah.

Da bi zagotovili dolgoročen odziv na svetovne izzive, ki jih prinaša kriza zaradi hrane, je bistveno **usklajevanje** z evropskimi mednarodnimi partnerji, predvsem državami G8, Združenimi narodi in drugimi mednarodnimi organizacijami. Ustanovitev delovne skupine na visoki ravni za krizo v varnosti svetovne preskrbe s hrano pomeni korak v tem procesu. Na nedavnem vrhu FAO v Rimu je 181 sodelujočih držav razpravljalo o perečih vprašanjih. Evropska unija je odločena, da bo v celoti uresničila svoj del pri izvajanju deklaracije z vrha.

Evropska unija bo v svojem dialogu s tretjimi državami in na mednarodnih forumih, kot je STO, poskušala te strani odvrniti od **izvoznih omejitev za živila**, da bi spodbudila razpoložljivost zalog hrane.

Evropska unija bo poleg tega spodbujala **trajnostno proizvodnjo biogoriv in učinkovito rabo energije**, tudi na mednarodni ravni. Dolgoročno bodo ukrepi v tej smeri, ki bodo pripomogli k spopadanju s podnebnimi spremembami in manjši odvisnosti od naftnih trgov, pomagali odpraviti dejavnike, ki podpirajo rast cen, in predvsem problem vse višjih **cen nafte**. Za razrešitev tega zadnjega problema bo Evropska unija poleg notranjih ukrepov EU, kot sta posodobitev prometnih sistemov in spodbujanje obnovljivih virov energije, spodbudila tudi dialog z državami proizvajalkami nafte ter konkurenčnost in preglednost energetskega trga.

Na splošno je pomembno, da si prizadevamo za **stabilno svetovno makroekonomsko okolje**, da bi omejili spremenljivost cen in z njo povezana gospodarska in socialna tveganja.

Več informacij najdete tudi v

- dopisu Sveta (ECOFIN) Evropskemu svetu z naslovom "Najnovejše dogajanje v zvezi s cenami hrane – glavni vzroki in politični ukrepi", dokument Sveta št. 10326/08,
 - sporočilu Evropske komisije z naslovom "Reševanje vprašanja naraščajočih cen hrane – Smernice za ukrepanje EU", dokument Sveta št. 9923/08.
-